

SOCIAL OMSORG

Claes Lagergren

Grundläggande principer för valfrihetssystem enligt LOV inom socialnämndens ansvarsområde

Innehåll

Inledning	4
LOV – en tjänstekoncession.....	5
Beslut om att inrätta och avveckla ett valfrihetssystem	5
Beslut om nuvarande valfrihetssystem.....	6
Centrala begrepp vid tillämpning av LOV	6
Aktörer i ett i valfrihetssystem	8
Beställaren	8
Leverantörer godkända enligt LOV	8
Andra kommuner som utförare i ett valfrihetssystem.....	9
Utformning av ett valfrihetssystem	9
Geografiskt område	9
Kapacitetstak.....	9
Tilläggstjänster	10
Lokaler.....	10
Ansökningsprocessen	10
Ansökan	10
Steg 1: Prövning av uteslutningsgrunder	11
Steg 2: Kvalificering	11
Behörighet att utöva yrkesverksamhet	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Ekonomisk och finansiell ställning	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Leverantörens yrkesmässiga förmåga.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Annat företags kapacitet	12
Underleverantörer	12
Godkännande av leverantör och tecknande av avtal.....	12

Avtalstid	13
Behörig att teckna avtal	13
Avtalet	13
Försäljning av företag/byte av juridisk person	13
Start av uppdrag	13
Information om leverantör och ickevalsalternativ	14
Ersättning för uppdraget	14
Beräkning av ersättningsnivå	15
Kompensation för momskostnader	15
Beslut om ersättningsnivå	15
Uppföljning och tillsyn	15
Generell uppföljningsfrekvens	17
Uppföljning av nya leverantörer	17
Motverkan av fusk, oegentligheter och bedrägerier	17
Leverantör som sagts upp på grund av oegentligheter	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Uppföljning	18
Tillsyn	19
Referenser	20

Inledning

En kommun kan med stöd av bestämmelser i kommunallagen (KL) överlåta en kommunal angelägenhet till en privat leverantör. Inom socialnämndens ansvarsområde kompletteras denna bestämmelse med bestämmelser i socialtjänstlagen (SoL) och i hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

En överlåtelse sker vanligen genom att den kommunala angelägenheten upphandlas med stöd av lagen om offentlig upphandling (LOU). Som ett alternativ till LOU finns sedan år 2009 för vissa tjänstekategorier möjligheten att tillämpa lag om valfrihetssystem (LOV).

LOV reglerar vad som gäller för en kommun som infört ett valfrihetssystem och därigenom överlåtit till den enskilde själv att välja utförare av de tjänster som omfattas av systemet.

I ett fungerande valfrihetssystem

- finns det tillräckligt många leverantörer att välja mellan (mångfald).
- är det lätt för den enskilde att när som helst byta leverantör
- finns det tillgång till korrekt, lätt åtkomlig och tillgänglig information om valbara leverantörer.

Socialnämnden ska i egenskap av huvudman för socialtjänsten och ansvarig för samtliga valfrihetssystem svara för att organisera, vårda och utveckla valfrihetssystemen så att Täbybor kan erbjudas välfärdstjänster av god kvalitet med möjlighet att välja vem som ska utföra tjänsterna.

Valfrihetssystem inom socialnämndens ansvarsområde ska kännetecknas av följande:

Långsiktighet	Tydligt formulerade villkor för etablering och uppdrag som är hållbara över tid. Förändringar av villkor görs med god framförhållning.
Kvalitet	Tydliga och väl förankrade processer som säkerställer kvalitet i de tjänster som upphandlas.
Öppenhet och transparens	Regelbunden dialog och kommunikation mellan beställare och utförare om villkor och förutsättningar m m.
Affärsmässighet	Goda affärsrelationer mellan två avtalsparter.
Mångfald	Krav och villkor ska stimulera variationer inom ramen för uppdragen.

Utveckling och lärande	Uppföljning som underlag till gemensam utveckling och lärande.
Seriositet	Regelbunden uppföljning och kontroll, åtgärder vid avvikelse från uppdrag.
Tillit	Ingångna överenskommelser och avtal ska följas av båda parter.

LOV – en tjänstekoncession

Emellanåt betraktas valfrihetssystem enligt LOV på samma sätt som en upphandling enligt LOU. I propositionen till LOV beskrivs dock att ett kontrakt inom ramen för ett valfrihetssystem är en tjänstekoncession som, till skillnad från ett vanligt tjänsteavtal, innebär att leverantören bär del av eller hela verksamhetsrisken.

Upphandlingsmyndigheten beskriver tjänstekoncession på följande sätt: ”Den avgörande skillnaden på en tjänstekoncession och ett vanligt tjänsteavtal är att i en koncession bär leverantören verksamhetsrisken, eller i vart fall en betydande del av verksamhetsrisken för det aktuella uppdraget. Med verksamhetsrisk avses att koncessionshavaren inte är garanterad att få tillbaka de investeringar som gjorts och de kostnader som uppstått under utnyttjandet av koncessionen. Den del av risken som ska överföras på koncessionshavaren ska enligt direktivet 2014/23/EU (LUK-direktivet) omfatta verklig exponering för marknadens nycker”.

Ett exempel på ovanstående är valfrihetssystem för särskilt boende, där leverantören står för och bekostar sina lokaler utan någon garanti att få sälja platser till en kommun eftersom det är brukarens val som avgör volymerna.

Möjligheten att inrätta ett valfrihetssystem är knutet till vissa tjänstekategorier. Dessa definieras med så kallade CPV-koder (”Common Procurement Vocabulary”), ett klassificeringssystem vars syfte är att göra det möjligt för potentiella leverantörer i hela EU att snabbt få uppgifter om upphandlingar inom den egna sektorn oavsett vilket språk originalannonserna är publicerade på. En närmare beskrivning av CPV-koderna finns i bilaga till LOU.

Beslut om att inrätta och avveckla ett valfrihetssystem

I Täby kommun är det kommunfullmäktige som beslutar om att inrätta och avveckla valfrihetssystem enligt LOV. Ett sådant ärende bereds enligt fastställt beredningsschema.

Ett beslut om att inrätta ett valfrihetssystem bör föregås av en noggrann analys vad gäller till exempel marknadsmässiga, ekonomiska och andra förutsättningar. Upphandlingsmyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner och Konkurrensverket kan bistå med vägledande information under dessa processer.

På motsvarande sätt bör ett beslut om avveckling föregås av en orsaks- och konsekvensanalys. Vid förändrade marknadsförutsättningar bör det finnas beredskap för att ompröva beslut om valfrihetssystem för att på alternativa sätt kunna tillgodose de behov av tjänster som socialnämnden och Täbyborna har för en väl fungerande socialtjänst.

Regler för uppsägningstider vid exempelvis beslut om avveckling ska framgå av avtalsvillkor för respektive tjänstekategori.

Beslut om nuvarande valfrihetssystem

Kommunfullmäktige beslutade den 24 november 2008 ¹ att LOV ska tillämpas där kundval redan fanns (vid beslutstillfället) eller skulle komma att finnas. Vid denna tid fanns kundval² inom hemtjänst, särskilt boende och familjerådgivning.

För närvarande finns beslut om valfrihetssystem inom fem tjänstekategorier inom SoL:s område samt sex tjänstekategorier inom LSS-området.

Beslut att inte tillämpa LOV

Kommunfullmäktige beslutade den 20 december 2010³ att inte tillämpa LOV inom tjänstekategorin bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS. Det huvudsakliga skälet var att tjänstekategorin inte bedömdes lämplig för valfrihetssystem samt att brukarens möjlighet att påverka valet av boende tillgodoses oaktat valfrihetssystem.

Aktuella beslut om valfrihetssystem, vilka dessa är, datum för fullmäktiges beslut samt handlingens diarienummer framgår i bilaga 1.

Centrala begrepp vid tillämpning av LOV

Vid tillämpning av LOV förekommer en rad olika begrepp som är centrala och ska beaktas när valfrihetssystemen utformas.

Begrepp	Definition
Likabehandlingsprincipen .	Den upphandlande myndigheten ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt (1 kap. 2 § LOV). Med leverantör avses privata utförare godkända enligt LOV. (EU-principer för offentlig upphandling).
Principen om öppenhet.	Innebär att upphandlingsförfarandet ska präglas av öppenhet och förutsebarhet. Detta innebär bl.a. att

¹ Dnr. KF 128/2008-04, § 171 punkt 37.

² Kundval genom auktorisation.

³ Dnr. KF 164/2010-72, § 161

	förfrågningsunderlaget som ligger till grund för upphandlingen måste vara klart och tydligt formulerat och måste innehålla alla krav som ställs. . (EU-principer för offentlig upphandling).
Principen om ömsesidigt erkännande.	Innebär att intyg och certifikat som har utfärdats av en EU/EES-medlemsstats behöriga myndigheter ska accepteras också i övriga EU/EES-länder. . (EU-principer för offentlig upphandling).
Principen om proportionalitet.	Innebär att kraven på leverantören och kraven i kravspecifikationen måste ha ett naturligt samband med och stå i rimlig proportion till det som upphandlas. Den upphandlande myndigheten får inte ställa krav som går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med den aktuella upphandlingen. De krav som ställs ska alltså vara rimliga och relevanta. . (EU-principer för offentlig upphandling).
Lokaliseringsprincipen.	Kommuner och landsting får själva ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar (2 kap. 1 § kommunallagen KL).
Självkostnadsprincipen.	Kommuner och landsting får inte ta ut högre avgifter än som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som de tillhandahåller (2 kap 6 § KL).
Likställighetsprincipen.	Kommuner och landsting ska behandla sina medlemmar lika kom det inte finns sakliga skäl för något annat (2 kap. 3 § KL). Sakliga skäl kan vara stöd i speciallagstiftning (t ex SoL, LSS).
Laglighetsprövning.	Varje medlem av en kommun eller ett landsting har rätt att få lagligheten av kommunens eller landstinget beslut prövad genom att överklaga beslutet till förvaltningsrätten. Rätten att överklaga enligt dessa paragrafer gäller inte om det i lag eller annan författning finns särskilda bestämmelser om överklagande (13 kap. 1-15 §§ KL).
Förbud mot stöd åt näringslivet.	Kommuner och landsting får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommuner eller landsting.

	Individuellt riktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det (2 kap. 8 § KL).
--	--

Tabell 1: Central begrepp vid tillämpning av LOV.

Aktörer i ett valfrihetssystem

Ett valfrihetssystem kan beskrivas som en form av beställar- utförarorganisation. Å ena sidan finns beställaren, som upprättar villkor och krav för uppdraget. Å andra sidan finns leverantörer godkända enligt LOV som utifrån den enskildes val utför uppdrag enligt beställarens direktiv.

I detta avsnitt ges en mycket översiktlig beskrivning av valfrihetssystemets huvudaktörer. Med ”leverantör” avses privat leverantör som är godkänd av kommunen med stöd av LOV.

Beställaren

Socialnämnden är huvudman med ett yttersta ansvar för socialtjänst och kommunal hälso-och sjukvård. I ett valfrihetssystem agerar nämnden även som beställare med ett ansvar för att utforma krav och villkor, organisera och förvalta valfrihetssystemen o s v.

I egenskap av huvudman ansvarar beställaren för att säkerställa att den enskilde brukaren får insatsen i beställd omfattning och med avtalad kvalitet. Det gäller oavsett om insatsen verkställs inom eller utom kommunens geografiska område och oavsett om den utförs av en kommunal eller privat utförare. Rollen som beställare är densamma oavsett regiform. I kommunens egen regi har nämnden även ett ansvar som utförare/vårdgivare.

Begreppet huvudman förekommer även inom privata företag, dock med en annan betydelse än inom socialnämndens ansvarsområde. En verklig huvudman är den eller de personer som ytterst äger eller kontrollerar aktiebolaget, vilket till exempel kan ske genom att vederbörande har mer än 25 procent av rösterna genom aktier eller har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av styrelseledamöterna. Det kan även finnas avtal eller bestämmelser i exempelvis bolagsordningen som avgör vem som är verklig huvudman.

Leverantörer godkända enligt LOV

Begreppet ”leverantör” är kopplat till LOV och definieras där som en fysisk eller juridisk person som på marknaden tillhandahåller tjänster enligt samma lag. En leverantör kan t ex vara ett enskilt företag, en ideell organisation, kommun, landsting eller annat offentligt organ.

Fysiska eller juridiska personer kan var för sig eller tillsammans med andra leverantörer lämna en ansökan. Den upphandlande myndigheten får inte ställa upp villkor om att en grupp ska ha en bestämd juridisk form för att få lämna en ansökan.

Nämnden kan inte styra över hur många leverantörer valfrihetssystemet ska innehålla eftersom alla leverantörer som kvalificerar sig och uppfyller villkoren ska godkännas.

Leverantörer inom ett valfrihetssystem står för sin egen verksamhet och sina egna lokaler och socialnämnden har ingen rådighet över dessa. Avtalet med beställaren avser i praktiken köp av enstaka insatser/platser utifrån brukarens val.

Andra kommuner som utförare i ett valfrihetssystem

Möjligheten för en kommun att leverera tjänster i en annan kommuns valfrihetssystem kan begränsas av den så kallade lokaliseringsprincipen i KL, där det anges en kommun endast får ha hand om angelägenheter som har anknytning till kommunens område eller medlemmar. Vidare måste bestämmelsen i (som handlar om möjligheten att driva näringsverksamhet) beaktas. Enligt den paragrafen får kommunen bedriva näringsverksamhet om den bl.a. riktar sig till de egna medlemmarna.

Utformning av ett valfrihetssystem

När kommunfullmäktige har fattat beslut om att inrätta ett valfrihetssystem övergår ansvaret den nämnd som har det operativa ansvaret att organisera, förvalta och utveckla valfrihetssystemet.

I egenskap av upphandlade myndighet ska socialnämnden tillhandahålla ett upphandlingsdokument (även kallat förfrågningsunderlag), d v s ett underlag för ansökan samt villkor för uppdraget. Hur krav och villkor utformas kan vara avgörande för leverantörers vilja att etablera sig. Kraven måste stå i proportion till uppdraget, de måste vara tydliga och transparanta och stå i relation till den ersättning som lämnas.

Av upphandlingsdokumentet ska framgå uppdragets innehåll och omfattning, krav på tjänsten, avtalsvillkor och villkor för ersättning.

Geografiskt område

En principiell grund vid upphandling är att leverantörerna ska väljas ut på ett icke-diskriminerade sätt. Geografisk diskriminering är inte tillåten, d v s det är inte tillåtet att kräva att leverantörer ska ha sin hemvist eller säte inom ett visst geografiskt område. Däremot kan den upphandlade myndigheten krävställa att tjänsten ska tillhandahållas inom ett visst geografiskt område.

Kapacitetstak

En leverantör kan ange en högsta nivå, kapacitetstak, för hur stora volymer leverantören har möjlighet att tillhandahålla. Kapacitetstaket anges i ansökan och blir därmed ett avtalsvillkor. Regler för hur kapacitetstaket kan förändras framgår också av avtalsvillkoren för respektive tjänstekategori. Kapacitetstaket innebär inte någon form av garanti om antal platser som kan erbjudas kommunen utan är endast en möjlighet för leverantören att ange en högsta total nivå för uppdraget.

Ett angivet kapacitetstak kan ändrats vid ett begränsat antal tillfällen per år, vilket framgår av avtalsvillkoren. Uppdrag som pågår ska fullgöras även om leverantören sänker sitt kapacitetstak.

Tilläggstjänster

Leverantörer godkända enligt LOV har möjlighet att erbjuda så kallade tilläggstjänster som ligger utanför de biståndsbedömda insatserna. Dessa tjänster hanteras direkt av leverantör och brukare utan inblandning av beställaren. Formerna för att erbjuda tilläggstjänster regleras i avtal mellan beställare och leverantör.

Lokaler

Leverantören står för samtliga lokalkostnader som inte omfattas av brukarens hyra. Leverantören kompensera med en schablonersättning som är densamma oavsett lokalernas standard, läge o s v. Leverantören äger eller hyr sina lokaler, kommunen har ingen rådighet över dessa. Se vidare under "Ersättningsmodeller".

Ansökningsprocessen

En kommun som beslutat att inrätta eller förändra ett valfrihetssystem är skyldig att annonsera löpande (d v s utan sista dag för ansökan) på den nationella webbplatsen "Valfrihetswebben". Publicering av upphandlingsdokument ska göras i nära anslutning till socialnämndens beslut.

Annonsen ska innehålla en kortfattad beskrivning av uppdraget samt kontaktuppgifter till kommunen. Upphandlingsdokumentet ska finnas tillgängligt via www.valfrihetswebben samt kommunens hemsida utan att läsaren ska behöva logga in i upphandlingssystemet.

Eventuella bilagor ska publiceras tillsammans med upphandlingsdokumentet och alltid hållas uppdaterade och aktuella.

Annonsering ska ske löpande utan avbrott. Om ett upphandlingsdokument är föremål för revidering ska information om detta lämnas på www.valfrihetswebben samt uppgift om när revideringen beräknas vara avslutad. Befintliga leverantörer ska informeras om eventuella förändringar på det sätt som framgår av avtalsvillkoren.

Ansökan

Ansökan ska lämnas elektroniskt via kommunens upphandlingsverktyg. Om sökanden avser att vid samma tillfälle ansöka om godkännande av flera enheter, ska en ansökan lämnas per enhet. Hur ansökan ska utformas samt vilka möjligheter som finns att rätta fel, förtydliga och komplettera ansökan regleras i upphandlingsdokumentet. Ansökan är giltig i sex månader från det att den inkommit till kommunen.

För en komplett ansökan som motsvarar kraven i upphandlingsdokumentet är handläggningstiden generellt åtta veckor. Undantag gäller vid semestertider och sammanhängande helgdagar.

En ansökan som inte är komplett tas inte upp till prövning.

Prövning av uteslutningsgrunder

För att bli godkänd som leverantör måste den sökande uppfylla en rad krav som beskrivs i upphandlingsdokumentet. Innan en ansökan prövas kontrolleras om det finns omständigheter som ger kommunen anledning att utesluta sökanden från att få sin ansökan prövad.

Skäl för att utesluta en sökande kan till exempel vara att sökanden är i konkurs eller likvidation, har näringsförbud, har begått ett allvarligt fel i yrkesutövningen eller är dömd för brott som avser yrkesutövningen. Vilka omständigheter som kan föranleda uteslutning framgår i 7 kap. 1 § LOV samt i upphandlingsdokumentet.

Kommunen får begära att sökanden visar att det inte finns någon grund att utesluta denne. I lagen framgår även vilken typ av handling som ska godtas som bevis.

För sökanden som utesluts med stöd av dessa bestämmelser gäller att ansökan avvisas. Sökanden går inte vidare till Steg 1: Kvalificering.

Steg 1: Kvalificering

Steg 1 i godkännandeprocessen är kvalificering. Det innebär att beställaren kontrollerar att sökanden uppfyller de krav som ställs för att bli godkänd som leverantör.

De områden som kontrolleras är exempelvis att det finns ett giltigt tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i händelse av att tjänsten är tillståndspliktig, att sökanden har betalat in skatter och sociala avgifter, har en god finansiell ställning och har ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Närmare beskrivning av de områden som kontrolleras i kvalificeringsfasen framgår av upphandlingsdokument och avtalsvillkor.

Tillståndsplikt

Flertalet av de tjänstekategorier som socialnämnden ansvarar för är förenade med *tillståndsplikt*. För att bli som godkänd som leverantör inom socialnämndens valfrihetssystem ska den sökande ha ett aktuellt och giltigt tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för den verksamhet som uppdraget handlar om. När ansökan prövas kan, förutom tillståndshandlingen, även IVO:s utredning ligga till grund för kommunens bedömning.

Socialnämnden kan inte anlita eller köpa tjänster av en leverantör som saknar tillstånd eller har tillstånd för en insatskategori som inte ingår i valfrihetssystemet. Detta strider mot gällande lagstiftning och kan föranleda rättsliga åtgärder av tillsynsmyndigheten. Enskild näringsidkare som bryter mot tillståndsplikten kan dömas till böter.

Tillståndsplikten gäller även för underleverantörer i händelse av att leverantören anlitar sådana för att utföra del av huvuduppdraget. Det är leverantörens ansvar att se till att underleverantörer uppfyller ställda krav.

Information om vilka tjänstekategorier som omfattas av tillståndsplikt finns på www.ivo.se.

IVO tar ut en avgift för varje ny ansökan samt vid ändring av tillstånd, beloppen framgår på www.ivo.se.

Steg 2: Referenser

Som steg 2 i handlägningsprocessen inhämtas och bedöms sökandens referenser, som syftar till att styrka sökandens erfarenhet av att utföra den aktuella tjänsten. Närmare beskrivning av referenstagningen framgår av upphandlingsdokument och avtalsvillkor.

Steg 3: Intervju

Det tredje steget innebär en intervju som är obligatorisk för alla sökanden. De uppgifter som lämnas muntligen vid intervjun har samma tyngd som de uppgifter som lämnas i den skriftliga ansökan och ligger till grund för kommunens bedömning.

Besök i verksamheten

Om så bedöms nödvändigt görs även ett besök i den sökandes verksamhet för att till exempel bedöma lokalernas lämplighet utifrån det uppdrag som eventuellt kommer att avtalas.

Annat företags kapacitet

En sökande får vid behov åberopa andra företags ekonomiska, tekniska och yrkesmässiga kapacitet i sin ansökan. Sökanden ska genom att tillhandahålla ett åtagande från företagen i fråga eller på annat sätt kunna visa att han eller hon kommer att förfoga över nödvändiga resurser när kontraktet ska fullgöras.

Underleverantörer

Om leverantören avser att anlita en underleverantör, regleras leverantörens ansvar gentemot underleverantören i avtalet. Det är leverantören som ansvarar för att de underleverantörer som anlitas i tillämpliga delar uppfyller de krav som ställs i upphandlingsdokument och avtalsvillkor.

Godkännande av leverantör och tecknande av avtal

Sökanden som uppfyller kvalificeringskraven godkänns och ska så snart beslut är fattat underrättas om det.

Om ansökan inte godkänns

Om ansökan inte godkänns ska sökanden få ett beslut med motivering tillsammans med en underrättelse om att möjligheten att skriftligen ansöka om rättelse hos Förvaltningsrätten. Om sökanden anser att kommunen inte följt bestämmelserna i LOV kan sökanden väcka skadeståndstalan inom ett år från det att kommunen fattat beslut om att inte godkänna sökanden. Formerna för ett sådant överklagande framgår av bestämmelser i LOV.

Avtalstid

Inom socialnämndens valfrihetssystem tillämpas avtalstid tills vidare, d v s från och med det datum avtalet undertecknas. Uppsägningstidens längd, som ska framgå av avtalsvillkoren, kan variera beroende på tjänstekategori.

Vid tillsvidareavtal är det av yttersta vikt att avtalet innehåller en möjlighet till uppsägning, att det framgår under vilka omständigheter som avtalet kan sägas upp och vilken uppsägningstid som i så fall ska gälla.

Behörig att teckna avtal

Hos leverantören tecknas avtalet av den som är behörig företrädare Vilken funktion hos kommunen som får teckna avtal i det aktuella fallet framgår av socialnämndens delegationsordning.

Avtalet

Avtalet upprättas i kommunens upphandlingsverktyg. Avtalet omfattar kommersiella villkor, kravspecifikation, ansökan med bilagor samt uppgifter som framkommit vid intervju med den sökande. Avtalet ska omfatta en enhet (till exempel ett särskilt boende). Har leverantören ansökt om och godkänts för flera enheter, upprättas ett avtal per enhet.

Varje avtal förses med ett eget diarienummer och förvaras i socialnämndens diarium. Avtalet finns också i kommunens upphandlingsverktyg och avtalskatalog.

Försäljning av företag/byte av juridisk person

Om ägarförhållanden väsentligen förändras under avtalstiden ska ett skriftligt godkännande inhämtas från kommunen.

Om leverantören byter juridisk person ska ny ansökan lämnas, nytt godkännande prövas och nytt avtal tecknas.

Om ägarbytet innebär att företaget kvarstår med bibehållen identitet, d v s har kvar tidigare organisationsnummer, behövs inga särskilda åtgärder utan avtalet löper på som tidigare.

Start av uppdrag

I samband med avtalstecknandet kommer kommunen och leverantören överens om tidpunkt för avtalsstart/när uppdraget kan påbörjas. I samband med att avtal tecknas blir leverantören valbar.

När det gäller boendeformer är tillgång till lokaler en förutsättning för att bedriva verksamhet. Lokalerna behöver dock inte vara färdigställda när leverantören ansöker om tillstånd hos IVO. I ett principbeslut den 6 december 2016 har IVO beviljat tillstånd för en verksamhet som ännu

inte färdigställt lokalerna. Enligt IVO är förutsättningen för att bevilja tillstånd vid nyproduktion en komplett ansökan, att övriga förutsättningar för tillståndet är uppfyllda, samt att det underlag som lämnats in i form av ritningar och beskrivningar av verksamheten är sådana att lokalernas lämplighet kan bedömas.

I Täby kommun blir leverantören valbar för den enskilde när verksamheten är igång. Det innebär att lokalerna måste vara färdigställda, kunna visas upp och kunna ta emot brukare. Vidare måste verksamhetschef med ansvar för daglig ledning, omsorgs- och hälso- och sjukvårdspersonal, rutiner etc. vara på plats.

Ingen volymgaranti

Hur stora volymer nämnden får tillgång till eller leverantören får sälja till kommunen styrs bland annat av brukarens val och om leverantören ingår i flera kommuners valfrihetssystem. Därför kan inte några garantier om att få köpa eller sälja vissa volymer (till exempel ett visst antal platser eller antal brukare) inte lämnas i ett valfrihetssystem.

Information om leverantör och ickevalsalternativ

Kommunen ska lämna information till den enskilde om samtliga leverantörer som ingår i valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

För närvarande publiceras information på kommunens hemsida i "Hitta och jämför service". Informationen baseras på de uppgifter leverantören lämnar i samband med avtalstecknandet. Kommunen tillhandahåller ett underlag.

För brukare som inte har tillgång till eller vill använda hemsidan ska motsvarande information finnas tillgänglig i pappersform hos biståndshandläggaren.

Om brukaren inte kan eller vill välja utförare ska det finnas ett ickevalsalternativ. Ordningen för detta beskrivs i upphandlingsdokument och avtalsvillkor.

Ersättning för uppdraget

Enligt propositionen till LOV (2008/09:29) är det viktigt att den upphandlande myndigheten prissätter tjänsten rätt. Utgångspunkten bör vara att de externa utförarna ska få samma ersättning som egenregiverksamheten, vilket numera är fallet.

Den EU-rättsliga principen om öppenhet innebär att beställarens villkor ska vara transparenta, dvs att leverantör kan förutse vad som kommer att gälla för uppdraget. Därför ska grunderna för den ekonomiska ersättningen framgå av upphandlingsdokumentet⁴.

⁴ 4 kap. 1 § LOV

Beräkning av ersättningsnivå

För att kunna prissätta tjänsten rätt bör utgångspunkt vara de faktiska kostnaderna för kommunens verksamhet i egen regi. Ersättningen ska täcka leverantörens samtliga kostnader för uppdraget. I särskilt boende innebär det till exempel kostnader för personal, lokaler, material, förbrukningsartiklar, medicintekniska produkter, arbetstekniska hjälpmedel, administration och ledning och kvalitetsutveckling.

Inom samtliga tjänstekategorier ersätts leverantören med en ersättning per utförd volym (dygn, insats etc).

Kompensation för momskostnader

Kommunen har rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt (moms) som inte får dras av enligt mervärdesskattelagen. Motsvarande rätt finns inte för privata utförare. För att reglera detta ges en procentuell kompensation till privata utförare för att täcka kostnader för moms på varor och tjänster som behövs för uppdragets genomförande.

Beslut om ersättningsnivå

På vilket sätt och vid vilken tidpunkt justering av ersättning sker ska framgå av upphandlingsdokumentet.

Ersättningsnivå för kommande år fastställs i slutet av året, vanligen i december. Den nya ersättningen gäller från och med januari månad påföljande år.

Leverantörer informeras i anslutning till nämndens beslut om den nya ersättningsnivåerna, som samtidigt publiceras på kommunens hemsida. Justeringar av bilagor till upphandlingsdokumentet på www.valfrihetswebben och kommunens hemsida måste också göras.

Uppföljning och tillsyn

Kommunfullmäktige ska för varje mandatperiod fastställa ett program⁵ för uppföljning av privata utförare. Med programmet som utgångspunkt ska varje nämnd fastställa en plan för uppföljning.

Uppföljningen ska säkerställa att varje utförare, oavsett regiform, utför avtalade insatser på det sätt som framgår av villkor i upphandlingsdokument och avtalsvillkor.

Inom ramen för socialnämndens avtalsuppföljning ska samtliga avtal följas upp regelbundet i linje med vad som uttrycks i kommunfullmäktiges program⁶ för uppföljning, i socialnämndens

⁵ 10 kap. 8 § KL. I Täby kommun omfattar programmet även kommunala utförare.

⁶ Kommunfullmäktiges program för uppföljning av privata utförare period 2015-2018, beslut 2014-11-21, § 140.

uppföljningsplan samt i den specifika uppföljningsmatris som ska bifogas varje upphandlingsdokument.

Socialnämndens uppföljning ska säkerställa att brukare får insatser av god kvalitet. Uppföljningen ska också bidra till en kontinuerlig utveckling av verksamhet och kvalitet samt till en god relation mellan beställare och utförare.

Hur omfattande uppföljning som ska göras beror på tjänstekategori. För de tjänstekategorier som omfattas av denna riktlinje tillämpas fyra uppföljningskategorier.

Kategori	Beskrivning
1	Enklare insats, små volymer, kvalitetsbrist innebär liten riskfaktor
2	Tillståndspliktig verksamhet (IVO), komplex insats, små volymer, kvalitetsbrist innebär liten riskfaktor.
3	Tillståndspliktig verksamhet (IVO), komplex insats som kan omfatta sammansatta behovsområden, stora volymer, kvalitetsbrist innebär stor riskfaktor.
4	Icke tillståndspliktig verksamhet, komplex insats som kan omfatta sammansatta behovsområden, ensamarbete, stora volymer, kvalitetsbrist innebär stor riskfaktor.

Som ett stöd vid planering av uppföljning har de tjänstekategorier där valfrihetssystem tillämpas kategoriserats med stöd av definitionerna ovan:

Tjänstekategori	1	2	3	4
Hemtjänst SoL			X	
Särskilt boende (somatik) SoL			X	
Särskilt boende (demens) SoL			X	
Dagverksamhet SoL		X		
Boende barn LSS			X	

Daglig verksamhet LSS			X	
Korttidsvistelse LSS			X	
Korttidstillsyn LSS		X		
Ledsagning LSS			X	
Avlösning LSS			X	
Boendestöd SoL			X	
Familjerådgivning SoL	X			

Vad som ska följas upp, när och konsekvenser vid brist fastställs i samband med beslut om upphandlingsdokument och avtalsvillkor i en bilaga till avtalet. Utgångspunkt är socialnämndensplan för uppföljning samt gällande uppföljningsmatris.

Generell uppföljningsfrekvens

Huvudregel är att samtliga avtal ska följas upp en gång per år. Beroende på uppdragets komplexitet eller andra omständigheter kan avtalet behöva följas upp mer eller mindre frekvent.

Resultatet av genomförd uppföljning ska återkopplas till leverantör och beställare.

Uppföljning av nya leverantörer

Nya leverantörer, d v s leverantörer som inte tidigare haft uppdrag i Täby kommun, ska följas upp inom tre månader efter det att avtalet tecknats. Tidpunkt fastställs i samband med avtalsstart.

Vid uppföljning kontrolleras att leverantören kommit igång med sitt uppdrag och att förutsättningar för att utföra uppdraget enligt avtalade villkor finns. Hantering av eventuella brister, hur dessa ska åtgärdas och inom vilken tidsrymd beslutas av beställaren.

Aktiviteter för att motverka fusk, oegentligheter och bedrägerier

En allt större andel av den offentligt finansierade välfärden upphandlas och utförs av privata aktörer. Det innebär andra företagsrelationer och allt större volymer pengar som ska betalas ut till externa aktörer. Med det följer att det uppstår en ökad risk för fel eller till och med oegentligheter. Det måste därför finnas en beredskap och ett arbetssätt som kan förebygga, upptäcka och hantera fel och eventuella oönskade avvikelser.

Med fusk, oegentligheter eller bedrägerier menas i detta sammanhang när en extern aktör – företag eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning.

Genom att vara uppmärksam på signaler på obalans i den löpande ekonomiska uppföljningen och föra en kontinuerlig dialog med utföraren kan förhoppningsvis händelser förebyggas.

Att förebygga och motverka oönskade avvikelser inom vård och omsorg upplevs ofta som mer komplicerat jämfört med vid kontroll av varor. Sveriges Kommuner och Landsting har uppmärksammat frågan och har publicerat ett antal skrifter som kan vara stöd vid utformningen av det preventiva arbetet.

Rapportering och uppföljning av valfrihetssystemet

Socialnämnden ska löpande få en rapport om valfrihetssystemens utveckling baserad på utvecklingen under föregående kvartal.

Rapporten ska innehålla:

- Antal aktuella leverantör per tjänstekategori
 - varav inom Täby kommun
- Antal nyttkomna leverantör under kvartalet
- Antal avslutade leverantör under kvartalet
 - Orsak
- Antal brukare per tjänstekategori fördelat per regiform (privat/kommunal)
- Särskilda händelser av betydelse

Uppföljning

För att säkerställa valfrihetssystemens kvalitet ska en uppföljning per tjänstekategori göras i slutet av året.

Område	Kvalitetskrav
Upphandlingsdokument	
Revidering	Samtliga upphandlingsdokument är aktuella och uppdaterade utifrån förändringar i t ex lagstiftning eller annat.
Revidering	Samtliga upphandlingsdokument är kompletta med aktuella bilagor.
Annonsering	

Publicering	Samtliga upphandlingsdokument är publicerade på valfrihetswebben och på kommunens hemsida.
Tillgänglighet	Samtliga upphandlingsdokument finns tillgängliga i Valfrihetswebben och på kommunens hemsida utan krav på inloggning i upphandlingsverktyg.
Ersättning	
Principer för ersättning	Principer för ersättning och uppräknings framgång i samtliga upphandlingsdokument.
Aktuella ersättningsnivåer	Aktuella ersättningsnivåer publiceras i nära anslutning till nämndens beslut och finns tillgängliga i bilagor till upphandlingsdokument på valfrihetswebben samt publicerade på kommunens hemsida.
Uppföljning	
Kommunfullmäktiges program (mandatperiod)	Kommunfullmäktiges program för uppföljning är uppdaterat och finns tillgängligt för beställare och utförare.
Socialnämndens plan för uppföljning (årlig)	Socialnämndens plan för uppföljning är uppdaterad och finns tillgängligt för beställare och utförare.
Rapportering till beställaren/avdelningschef	Avdelningschef får en samlad rapport per utförare i samband med uppföljning samt en aggregerad rapport årligen per tjänstekategori.
Rapportering till socialnämnden	Socialnämnden delges en aggregerad, sammanfattande rapport årligen per tjänstekategori.

Tillsyn

Konkurrensverket (KKV) är tillsynsmyndighet över valfrihetssystem enligt LOV. KKV kan med stöd av lagstiftningen inhämta de upplysningar som behövs för att utföra tillsynen, i första hand genom ett skriftligt förfarande. Den upphandlande myndigheten är skyldig att tillhandahålla de upplysningar som Konkurrensverket begär för sin tillsyn.

Referenser

- Kommunallagen (2017:725) KL.
- Socialtjänstlagen (2001:453) SoL .
- Hälso-och sjukvårdslagen (2017:30).
- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling LOU.
- Prop. 2008/09:29 lag om valfrihetssystem.
- www.skl.se
- Brottsförebyggande rådet, www.bra.se
- www.bolagsverket.se
- Kommunfullmäktiges program för uppföljning.
- Socialnämndens plan för uppföljning.
- Socialnämndens delegationsordning.
- Upphandlingsmyndighetens frågor och svar (www.upphandlingsmyndigheten.se)
- Patientsäkerhetslagen (2010:659) PSL
- www.upphandlingsmyndigheten.se.
- Förvaltningsrätten i Stockholms län. Dom 2013-06-03, mål nr 9890-13.

Bilaga: Förteckning över beslut om att tillämpa LOV inom socialnämndens ansvarsområde.

